

AU-2055

B.A. (Part-I) (Semester-II) Examination**(Compulsory Languages)****SANSKRIT (New)**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Write answers in the medium offered.

सूचना :— उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

सूचना :— उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. (अ) Translate any **TWO** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) कर्णः — पूर्वमेवाहं जामदग्न्यस्य सकाशं गतवानस्मि।

शल्यः — ततस्ततः

कर्णः — ततः। विद्युल्लताकपिलतुङ्ग जडाकलाप मुद्यत्प्रभावलयिनं परशुं दधानम्। क्षत्रान्तकं मुनिवरं भृगुवंश केतुं गत्वा प्रणम्य निकटे निभृतः स्थितोऽस्मि।

(ii) ततः एकदा कश्चिद्दिगम्बरः राजासमीपमागत्य आशीर्वादपूर्वकं राज्ञो हस्ते फलं दत्वा अब्रवीत्, "भो राजन्। अहं कृष्णचतुर्दश्यां महाश्मशाने अघोरमन्त्रेण हवनं करिष्यामि; तत्र त्वया उत्तरसाधकेन भवितव्यम्। राज्ञा च प्रतिज्ञातम्। तस्य तेन प्रसङ्गेन राज्ञो वेतालः प्रसन्नो जातः; अष्टौ महासिद्धयः प्राप्ताः। भूतले विक्रमस्य सादृश्यं कोऽपि न बभार।"

(iii) कर्णः — तत उक्तोऽहं भगवता ब्राह्मणेषूपदेशं करिष्यामि न क्षत्रियाणामिति।

शल्यः — अस्ति खलु भगवतः क्षत्रिवंश्यैः पूर्ववैरम्। ततस्ततः।

कर्णः — ततो नाहं क्षत्रियः इत्यस्त्रोपदेशं ग्रहीतुमारब्धं मया।

शल्यः — ततस्ततः

कर्णः — ततः कतिपय कालातिक्रमे कदाचित्फलमूल समित्कुशकुसुमाहरणाय गतवता गुरुणा सहानुगतोऽस्मि।

- (iv) प्रथमं रम्भा रङ्गे स्थिता नृत्यमकरोत् । द्वितीयदिवसे उर्वशी रङ्गमधिष्ठिता यथाशास्त्रं नृत्यमकार्षीत् । ततः विक्रमादित्येन उर्वशी प्रशंसिता, जयोऽपि दत्तः । इन्द्रेण भणितं, “कथमस्यै जयो दत्तः ? विक्रमेण भणितं” देव ! नृत्ये प्रथमरङ्गसौष्ठवं प्रधानम् ।

(ब) Analyze the शल्यकर्णसंवादः ।

6

‘शल्यकर्णसंवादः’ या पाठाची मीमांसा करा.

‘शल्यकर्णसंवादः’ इस पाठ की मीमांसा कीजिये ।

OR/किंवा/अथवा

What are the skills of dance elaborated by विक्रमादित्य to Indra ?

विक्रमादित्याने नृत्याची कोणती कौशल्ये इन्द्राला सांगितली ?

विक्रमादित्य ने नृत्य की कौनसी विशेषताएं इन्द्र को बतायी ?

2. (अ) Translate any **TWO** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचे अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

- ग्रामाद्बहिरेकास्मिन्प्राङ्गणे कीर्तनार्थं स्थित आसीत् । शरीरे मलिनं शतधा त्रुटितञ्च कन्थावरुणमासीत् । वर्धितश्रमश्रुः स एकेन हस्तेन घटकर्परं अन्यैव चैकतन्त्रिवाद्यं धारयन् मुखेन उच्चैः ‘गोपाला गोपाला देवकीनन्दन गोपाला’ इत्युद्धोषं कुर्वन्नासीत् । उज्ज्वलीभूतं तस्य मुखं दिव्यतेजसः ।
- न मम कोऽपि शिष्यः नाहं कस्यापि गुरुः । न कस्मै अपि आशीर्वादान्ददामि न च चरणस्पर्शं इच्छामि इति ते सर्वेभ्यः वदन्ति स्म । गाडगेबाबा स्वयं निरक्षरा आसन् परं तेषां पत्रव्यवहारः समृद्धः । कस्यचिद् हस्तेन ते पत्रं लेखयति स्म । ग्रन्थरचनाः वा स्तोत्ररचनाः न सन्ति तेषाम् । पत्रैः तेषां स्वभावं कार्यप्रणालीं व्यवहारनीतिञ्च वयं ज्ञातुं शक्नुमः ।
- संस्कृतेः समारम्भः भारते प्रथमं संस्कारेभ्यः भवति । संस्कार प्रक्रियासु देशानां समक्षं उन्नतिप्रवणाय भाविजीवनाय प्रतिज्ञा क्रियते । प्राचीनधर्मग्रन्थेषु गर्भाधानादयः षोडशसंस्कारा वर्णिताः । तेषु उपनयनस्य विवाहस्य च स्थानं महत्वपूर्णम् । मानवस्य स्वभावः एव एतादृशः यत् सः संततश्रमेण सर्वोच्चं सुखं साधयति ।
- यस्मिन् समाजे मानवः सुखेन निवसति तस्य ऋणं तेन स्वीकर्तव्यम् इत्येव समाजऋणस्य कल्पनायाः प्रमुखः उद्देशः । वानप्रस्थाश्रमे संन्यासाश्रमे च लोकाः वने उषित्वा यथाशक्ति समाजसेवामकुर्वन् । देवऋणं, ऋषिऋणं, पितृऋणं चेति ऋणत्रयकल्पनाऽपि भारतीयैः स्वीकृता । तत्र देवतार्चनं कृत्वा देवऋणात्, स्वाध्यायेन ऋषिऋणात् पुत्रलाभेन च पितृऋणात् मानवः अनृणी भवतीति भारतीयानां धारणा ।

- (ब) Explain the significance of the work of कर्मयोगी गाडगेमहाराज with the help of the lesson 'कर्मयोगी गाडगेमहाराजः' । 6

'कर्मयोगी गाडगेमहाराजः' या पाठाच्या आधारे गाडगे महाराजांच्या कार्याचे महत्व सांगा.

'कर्मयोगी गाडगेमहाराजः' इस पाठ के आधार पर गाडगे महाराज के कार्य का महत्व लिखिये।

OR/किंवा/अथवा

Describe the aspects of Indian culture with the help of the lesson भारतीया संस्कृतिः ।

'भारतीया संस्कृतिः' या पाठाच्या आधारे भारतीय संस्कृतिच्या विविध पैलूंचे विवेचन करा.

'भारतीया संस्कृतिः' इस पाठ के आधार पर भारतीय संस्कृति के विविध पहलू का वर्णन कीजिये।

3. (अ) Translate any **TWO** of the following : 10

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) अहिंसा सत्यम् क्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।

दयाभूतेष्व लोलुप्त्वं मार्दवं ह्रीरचापलम् ।।

तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ।

भवन्ति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ।।

(ii) इदमद्य मया लब्धमिदं प्राप्स्ये मनोरथम् ।

इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम् ।।

असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ।

ईश्वरोऽहमहं भोगी सिद्धोऽहं बलवान्मुखी ।।

(iii) घटिका पुष्पमालाभिः पल्लवैश्चोपशोभिता ।

छेदभागः सम कार्यो बहिर्भागविवर्जितः ।।

घटपल्लवको नाम स्तम्भोऽयं परिकीर्तितः ।

विहितो वेश्मनामेष स्वामिनः श्रेयसे भवेत् ।।

(iv) चैत्रे शोककरं वेश्म ज्येष्ठे मृत्युप्रदायकम् ।

पशुनाशनमाणाढे शून्यं भाद्रपदे कृतम् ।।

आश्विने कलहाय स्यात् कार्तिके भृत्यनाशनम् ।

माघे चाग्निभयाय स्यान्मासेष्वेषु च कारयेत् ।।

(ब) Explain the difference between दैवी संपद् and आसुरी संपद्.

6

दैवी संपत्तिचे गुण व आसुरी संपत्तिचे गुण यांच्यातील भेद स्पष्ट करा.

दैवीसंपद् तथा आसुरीसंपद् का भेद स्पष्ट कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Write the summary of भवननिवेशः।

‘भवननिवेशः’ पाठाचा सारांश लिहा.

‘भवननिवेशः’ इस पाठ का सारांश लिखिये।

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) प्रत्यक्षर सुविन्यस्तम्।

दैर्घ्यमात्रादि समान्तरम्।

रेफकारोकार युक्तम्। सुस्पष्टम्।।

(ii) संशोधनार्थं सुलभम्।

प्रमादरहितं विशुद्धम्।

ननुहेतुप्रयत्न सिद्धम्। लेखनीयम्।।

(iii) महतोऽपि राष्ट्रस्य परराष्ट्रेऽवलम्बिनः।

रक्षणे भरणे ज्ञाने समुत्थानं न शक्यते।।

आलसस्यऽभिभावद् यानि न भजन्ते परिश्रमम्।

तानि शीघ्रं विनश्यन्ति राष्ट्राणि सुमहान्त्यपि।।

(iv) आलस्ये रममाणस्य श्रमाय समसूयतः।

जनस्य गेहे राष्ट्रे वा दारिद्र्यं रमतेतराम्।।

आत्मोद्धाराय लोकेऽस्मिन् तथा सर्वोदयाय च।

श्रमो विधात्रा विहितो गरीयान् राजदण्डतः।।

(ब) Elaborate the thoughts about hardwork as in the lesson 'श्रमगीता'

6

'श्रमगीता' पाठातील श्रमाविषयी विचार स्पष्ट करा.

'श्रमगीता' इस पाठ में वर्णित श्रमविषयक विचारों का विवेचन कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Explain the qualities of 'लेखन क्रिया'.

लेखन क्रियेचे गुण स्पष्ट करा.

लेखन क्रिया के गुणों का विवेचन कीजिये।

5. Choose the correct alternative of any **SIXTEEN** :

16

कोणत्याही सोळा प्रश्नांची योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा :

किन्हीं सोलह प्रश्नों के उचित पर्याय चुनकर उत्तर लिखें :

(1) भीष्मस्य मातुः नाम किम् ?

(अ) यमुना

(ब) गङ्गा

(क) सरस्वती

(ड) सिन्धुः

(2) व्यासप्रणीतं महाभारतं केन लिखितम् ?

(अ) वैशम्पायनः

(ब) शंडकरः

(क) गणेशः

(ड) श्रीकृष्णः

(3) जनमेजयेन कः यज्ञः आरब्धः ?

(अ) अश्वमेधः

(ब) सर्पसत्रं

(क) राजसूयः

(ड) पितृमेयः

(4) पुरुः कस्य पुत्र आसीत् ?

(अ) ययातिः

(ब) शर्यातिः

(क) वृषपर्व

(ड) दुष्यन्तः

(5) द्रौपदीस्वयंवरे पणः कः आसीत् ?

(अ) तालभेदनम्

(ब) मत्स्ययन्त्रभेदनम्

(क) वारियन्त्रभेदनम्

(ड) चललक्ष्यभेदनम्

- (6) इन्द्रप्रस्थस्य रचना केन स्थापत्यविशारदेन कृता ?
 (अ) मयासुरः (ब) बकासुरः
 (क) दयासुरः (ड) तारकासुरः
- (7) कस्य ऋषेः शापेन पाण्डुः पञ्चत्वं गतः ?
 (अ) माण्डव्यः (ब) किंदमः
 (क) कर्दमः (ड) व्यासः
- (8) कौरवाणां द्वितीयः सेनापतिः कः ?
 (अ) कृपः (ब) अश्वत्थामा
 (क) द्रोणः (ड) कर्णः
- (9) सुभद्रार्जुनयोः पुत्रस्य नाम किम् ?
 (अ) अभिरथः (ब) अभिरजः
 (क) अभिमन्युः (ड) घटोत्कचः
- (10) राजसूययज्ञात् पूर्वं द्वन्द्वयुद्धे भीमेन कः मारितः ?
 (अ) शिशुपालः (ब) जरासन्धः
 (क) जयद्रथः (ड) किचकः
- (11) अज्ञातवासे पाण्डवाः कस्य नगर्याम् न्यवसन् ?
 (अ) पाञ्चालस्य (ब) गांधारस्य
 (क) विराटस्य (ड) द्रुपदस्य
- (12) भीमः कस्य अंशः आसीत् ?
 (अ) वायुः (ब) इन्द्रः
 (क) यमः (ड) अश्विनौ
- (13) किम् दग्ध्वा पाण्डवैः इन्द्रप्रस्थनगरी स्थापिता ?
 (अ) चित्रवनं (ब) द्वैतवनं
 (क) खाण्डववनम् (ड) सुन्दरवनम्

- (14) हिडिम्बायाः भीमस्य पुत्रः कः ?
 (अ) घटोत्कचः (ब) बभ्रुवाहनः
 (क) चित्रवाहनः (ड) अभिमन्युः
- (15) अज्ञातवासे युधिष्ठिरस्य नाम किम् आसीत् ?
 (अ) बल्लवः (ब) कंकः
 (क) गोपः (ड) दासः
- (16) कृष्णार्जुनसंवादः केन नाम्ना प्रसिद्धः अस्ति ?
 (अ) हंसगीता (ब) व्यासगीता
 (क) श्रीमद्भगवद्गीता (ड) ग्रामगीता
- (17) द्रोणाचार्यस्य वधेन व्यथितः अश्वत्थामा किं अस्त्रं अमुञ्चत् ?
 (अ) ब्रह्मास्त्रम् (ब) नारायणास्त्रम्
 (क) जृम्भकास्त्रम् (ड) पर्जन्यास्त्रम्
- (18) दुर्योधनेन कर्णाय किं प्रदत्तम् ?
 (अ) मद्रदेशः (ब) अङ्गदेशः
 (क) वङ्गदेशः (ड) केकयदेशः
- (19) भीमः दुर्योधनस्य शरीरे कुत्र गदाप्रहारम् अकरोत् ?
 (अ) उरसि (ब) शिरसि
 (क) अङ्के (ड) उदरे
- (20) नकुलसहदेवयोः मातुः नाम किम् ?
 (अ) कुन्ती (ब) माद्री
 (क) गान्धारी (ड) देवकी

